

ІВАН ФРАНКО – ПЕРШИЙ ВИДАВЕЦЬ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Ідеться про видавця та редактора перших творів і збірок поезій Лесі Українки кін. XIX – поч. XX ст. Івана Франка.

Ключові слова: редагування, видавець, часопис, політика, поезія, твори.

Про видання І. Франком перших віршів і перших двох прижиттєвих збірок Лесі Українки та подальші публікації ним у своїх виданнях чи в тих, де був редактором і видавцем, дослідники та науковці лише в кращому випадку можуть коротко згадати. Найбільше інформації про цю співпрацю маємо у коментарях до Зібрання творів Лесі Українки у 12-ти томах, а також у листах І. Франка. Хоча зрозуміло, що ці видання, тобто власне коментарі, можна співвіднести з листами цих двох постатей, а також епістолярною спадщиною Олени Пчілки, де мова йде про друкування творів її дочки.

Дослідники цієї сфери діяльності, такі, як М. Возняк, О. Білецький, Є. Кирилюк, С. Шаховський, А. Каспрук, М. Мороз, І. Басс, І. Денисюк, О. Дей, Л. Маляренко, П. Іванов, М. Гнатюк, М. Нечиталюк, Б. Якимович, Я. Грицак, а також доповідачі Міжнародного наукового конгресу „Дух, наука, думка, воля”, присвяченого 150-річчю від дня народження І. Франка, не приділяли належної уваги вивченню цього питання.

За допомогою І. Франка на сторінках галицьких видань друкувалися твори українських письменників, які стали окрасою вітчизняної та світової літератури: Лесі Українки, Бориса Грінченка, Павла Грабовського, Михайла Коцюбинського, Михайла Старицького, Миколи Вороного, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Ольги Кобилянської, Христі Алчевської, Марка

Черемшини, Гната Хоткевича, Ганни Барвінок, Володимира Самійленка, Агатангела Кримського, Михайла Яцківа, Наталі Кобринської, Осипа Маковея, Уляни Кравченко, Климентини Попович, Дніпрові Чайки, Стефана Коваліва, Тимофія Бордуляка, Олекси Коваленка, Одарки Романової, Сергія Шелухіна, Богдана Лепкого, Данила Мордовця та багатьох інших [1].

Іван Франко після закриття ним же організованого й видаваного літературно-політичного часопису „Світ” (1881–1882) приймає запрошення редагувати журнал „Зоря”. Саме тут 1884 р. надруковано перші вірші Лесі Українки „Конвалія” (№ 22.– С. 186) і „Сафо” (№ 23.– С. 195).

Цей рік був важливим у редакторсько-видавничій діяльності І. Франка, характеризувався інтенсивним листуванням. Каменяр мав надію, що журнал від О. Партицького повністю перейде в його руки, але цього не сталося. До М. Драгоманова пише 10 травня, що „Зоря”, де він працював, „в порівнянні з попередніми все-таки по змісту кращий, і по ідеях поступовіший та логічніший від попередніх” [10, 435]. У листі до О. Кониського 11 жовтня зазначає, що бажав би в часописі бачити твори Антоновича, Білика і Панаса Мирного, Левицького, Житецьких, пані Косачевої, Лиманського, Старицького, Костомарова, Мордовця та ін. [10, 477–478]. Очевидно, пані Косачева, тобто Олена Пчілка, передала йому вірші тринадцятирічної дочки, а І. Франко мав дуже тонке чуття на справжню поезію і видрукував ці твори.

„Зоря” залишалася власністю Товариства ім. Т. Шевченка, і редакторство її передано І. Франкові тимчасово, поки обширна нарада вирішить питання про редактора. „Зорю” він редагував спільно з С. Подолинським та О. Партицьким. Підписував останній, а І. Франко був фактичним редактором. У листі до Олени Пчілки (Львів, 29 листопада 1885 р.) І. Франко скаржився, що до „Зорі” найняли його „попросту за робочого вола по 25 з.[лотих] ринських місячно”. Про свою працю в редакції „Зорі” писав і в листі до неї у грудні 1885 р.: він представляв

редакційному комітетові матеріал, виправляв рукописи і вів коректуру. За власні твори йому окремо не платили, а редакторської компетенції у нього було стільки, що міг певний матеріал відхилити [10, 595].

Але схоже, що юна Лариса Косач була винятковим талантом, узявши високу поетичну ноту. Щодо редагування творів, то Каменяр намагався не затерти основної думки твору, писав: „не здути того ніжного золотого пилку, котрий, мов легкою мрякою, обслонює Ваше чуття, вилите на папір” [10, 369].

Разом із тим, І. Франко дуже вимогливий, принциповий редактор, критик і видавець. Він завжди відверто оцінював твір, написаний будь-ким, і ніколи не приховував авторських недоліків. Високо цінуючи талант Лесі Українки, він вважав, що в її ранніх поезіях є дещо з примітивно звіршованих дитячих вражень, бо справді, вона починала складати вірші у дитячому віці, але талант мала безсумнівний.

Жіночий альманах „Перший вінок” був виданий у Львові 1887 р. за допомогою І. Франка. Безпосередніми видавцями були письменниці й громадські діячки Наталя Кобринська та Олена Пчілка. У цьому збірнику оприлюднено твори Лесі Українки „Русалка”, „Любка”, „Поле” („Літо краснеє минуло”).

Яка відмінність між альманахом і газетою, що буде кориснішим для жіночого товариства – про це І. Франко розмірковує після виходу „Першого вінка”. На його думку, газета, навіть якщо вона виходить раз на місяць, набагато корисніша за збірник. „Газета подавати буде завсігди засвіжі статті про справи біжучі, хроніку жіночого руху у нас і в Європі, дописи з провінції, обговорення нових книжок, інтересних для нашого жіноцтва, і коли б не подавала нічого більше, лише те, але раз у раз, систематично, то вже зробила би дуже багато для розвою духового своїх читательок. Далі, газета має те до себе, що групує людей, громадить їх постійно довкола спільної роботи, будить і піддержує почуття товариське, котрого у галицьких жінок, навіть у найбільше розвитих, звичайно досить

мало... Писати для альманаху не всяка зможе; там треба або таланту белетристичного, або ширшого читання, більшої вправди. Натомість до газети може придатну річ (допис, новинку, увагу до дискусії і т. ін.) написати не тільки каждая освічена жінка, але навіть письменна селянка, бо тут само життя найліпше диктує, що і як писати” [8, 196].

У „Зорі” І. Франко співпрацював від 1880 до 1897 р., отже мав можливість пропонувати до видання твори молоді, але високоталановиті Лесі Українки. Тож там були надруковані: „Вілія, що наші струмочки приймає” (з поеми А. Міцкевича „Конрад Валенрод”), „Надія” („Пісня заволоки”) (відповідно № 10 і № 24, 1887), „Пісня” („Чи є кращі між квітками”, 1888), „Остання пісня Марії Стюарт” (1888), „Чого то часами, як сяду за діло” (1888); „Вони мене дражили”, „Чого так поблідли”, „Як я про свою говорив вам печаль” (із Г. Гейне, 1889), „Напровесні” (1889), „В’язень” (1889), „Співець” (1889), „До природи” (1889), „Завітання” («„Така її доля” – Образок з життя», 1889), „Святий вечір!” (1889); “Fa” (із циклу „Сім струн”, 1891), „В небі місяць зіходить смутний” („Зоря”, 1891), „Якщо прийде журба” (1891), „До мого фортепіано” (1892), „Стояла я і слухала весну” (1894), оповідання „Жаль” (1894), переклад твору Івана Тургенєва „Німфи”.

„Щодо видання віршів Лесі Українки,– пише Каменяр у листі до Олени Пчілки 25 листопада 1891 р.,– то я радо готов узятися за нього і зробити його швидко своїм коштом у Літ.[ературно-]наук.[овій] бібліотеці або осібно в більшім форматі” [3, 309].

1892 р. Леся Українка пише своєму редакторові й видавцю І. Франкові: «Оце я врешті зладила до друку свої вірші. Ви-сьте були такі ласкаві, що згодились провадити се видання, отож тепер звертаюся до Вас. Побачили ми, що видавати щось за кордоном і корегувати тут річ дуже зтяжна, отож мушу я добрих людей трудити своїм виданням. Збірник має видаватися моїм коштом, тільки вже Вашим заходом. Я б хотіла, щоб він був такого типу, як наше видання Гайне, що вже досі скінчене. Всі видатки, які треба,– мої, чи на коректу, чи на що слід. Тільки остатню коректу,

будьте такі ласкаві, самостійно потримайте, то вже буде мені та певність, що хоч у моїх віршах і є помилки поетичні, то не буде друкарських. Самі знаєте, яка то біда ті помилки друкарські. Тільки два видання я бачила без помилок: „З вершин і низин” та „На новий шлях” [...]. Послухавши Вашої ради, я не містила сюди жадних перекладів, бо й справді їх окремо видавати. Та, може, без перекладів книжка як-небудь на Україну протиснеться, хоча й – надія мала! Ото усі мої умови, може, чого недомовила як слід, то вибачте, – я не досвідчена в видавецькому ділі. Тепер мені зостається перепросити Вас за прийдешні клопоти та подякувати за добру волю, з якою Ви беретеся мені помагати вийти на світ з моїми піснями» [5, 132–133].

А вже 14 травня 1892 р. Леся Українка дякує за допомогу та уважність до неї з боку Великого Каменяря та обговорює деталі підготовки своєї збірки „На крилах пісень”. Згоджується із І. Франком, щоб не залишати порожніх карток, не ділити на групи і т. ін.

Так І. Франко починає працювати над першою збіркою Лесі Українки, що за його безпосередньою участю і допомогою вийшла у березні 1893 р. у Львові за кошти авторки. Леся Українка називала І. Франка своїм учителем і товаришем.

Друзі часто йому дорікали за малокритичний підхід до творів молодих. Із такою думкою він згоджувався, але трактував це як „вишукування добрих сторін, ніж злих”. Позиція І. Франка в опрацюванні матеріалу, особливо у вихованні та професійному гарті плеяди молодих письменників кінця ХІХ ст., заслуговують на окреме вивчення. Про це вміння редагувати й допомагати молоді дуже вдало висловився О. Маковей. Він говорив, що Іван Франко як ніхто інший старався видобути таланти на літературний обрій, і якби кожен із початкуючих письменників описав те добро, що він „зробив для нього, вийшли б томи, з яких можна б вичитати, скільки Франко переробив творів, скільки їх написав наново, полишаючи хіба сам кістяк, як вказував дорогу, що по ній розвивалися таланти, як захищав їх перед несправедливою критикою” [4, 69].

У травні 1893 р. Осип Маковей уже прислав друковані похвальні рецензії – свою й Івана Верхратського – на збірник „На крилах пісень”.

Із 1891 р. Леся Українка починає друкуватися в журналі „Народ”, що його редагували Франко і Павлик (1890–1895). Так, „Сльози-перли” вперше під заголовком „Ридання” (цикл із трьох віршів) надруковано 1891 р. з посвятою І. Франкові. У 1895–1896 рр. тут друкується цикл „Невільничі пісні”, що увійшли до другої збірки її віршів „Думи і мрії” (1899 р.): „Матиневільниця”, „І все-таки до тебе думка лине”, „Ворогам”, „Північні думи”, „До товаришів”, „Божа іскра”, „Пророчий сон патріота”, „Slavus – sclavus”, у 1895 р. – художня проза та статті: „Народ”, «„Безпардонний” патріотизм», „Релігійний дур на Україні (Із Полтавщини)”, рецензія «„Беседа”, часопись баптистів (штундистів)».

У коломийському виданні „Хлібороб” (1891–1895), що редагував І. Франко й М. Павлик, було надруковано поему Лесі Українки „Роберт Брюс, король шотландський”.

Леся Українка дуже поважала ці видання. 11 січня 1895 р. вона пише „Лист на Україну до товаришів”, зазначаючи, що потрібно підтримати часописи матеріально: «„Народ” при всіх своїх хибах (і тут не без вашої вини) єсть все-таки єдина часопись на українській мові, де можлива одкрита розмова про наші громадські питання та подавання фактів з життя нашого люду, незалежно від всякої „тонкої політики”, без огляду на різних „їх благородій” (чи там „всечесних” та „високодостойних” або „найясніших”), діло не в словах – се як до краю! Коли згине „Народ”, то хто знає, як довго прийдеться ждати до нової часописі, та тинятися по різних „чужих хатах”; вже ж тяжче заснувати нову газету, ніж підтримувати давнішу. Коли згине „Хлібороб”, то тим загальмується, хто зна, як надовго, і праця над пробудженням того селянства в Галичині, що саме тепер почало прокидатись. [...] Вся робота над освітою і обороною прав галицького люду лежить на плечах двох-трьох людей (назва Русько-українська радикальна партія більш голосна, ніж

правдива назва); на них лежить і прилюдна боротьба за нашу українську справу. Чи не пора ж нам, товариші, взяти хоч яку частку їх праці на себе? Не все ж сидіти, заложивши руки, та дякувати їм, що побиваються за нас» [3, 295–296].

Як зазначає О. Косач-Кривинюк, 11 жовтня 1893 р. Леся Українка пише листа з Колодяжного до І. Франка та дякує йому за видання „На крилах пісень”. Вона також запитує про видання нового журналу, адже він просив від неї деякі матеріали, про що дізналася з Франкового листа до Олени Пчілки. Йшлося про задум І. Франка видавати за його редакцією у Львові часопис „Жите і слово” (1894–1897). Але вона ще не впорядкувала свої твори, зокрема купальські пісні, хоч мала етнографічні описи волинської хати, деякі віршовані переклади з давньоіндійського епосу – переспіви гімнів „Ріг-Веди”.

Часопис „Жите і слово” став справжньою подією в історії української преси, журналом високого європейського рівня. Спочатку І. Франко планував журнал як фольклористичний, але цей намір швидко змінюється, оскільки йому була потрібна насамперед політична трибуна. Про майбутній характер журналу І. Франко писав, що половину обсягу займатиме белетристика, другу частину – статті й фольклорні матеріали, де розміщувалися б оригінальні та перекладні статті з теорії фольклору або зі спеціальних питань і тем, один аркуш – казок та легенд, чи з уст людей, чи зі старих рукописів, ще один аркуш – пісні, звичаї, приповідки тощо.

Іван Франко провадив сам як організаційний, так і технічний бік видання: зокрема, ще до його виходу замовив у Москві гарні шрифти, домовився з друкарнею, організував попереднє оповіщення; переглядав рукописи, кореспонденцію, читав коректуру і, звичайно, виступав із власними публікаціями. До співпраці в часопису запрошувалися Леся Українка, В. Гнатюк, П. Грабовський, М. Коцюбинський, М. Драгоманов, А. Кримський, О. Терлецький, О. Маковей та інші письменники, вчені, критики.

У „Житі і слові” друкуються такі твори Лесі Українки: „Купала на Волині. Етнографічні матеріали”, „Притча про чотири перстені” (1894), „Грішниця”, „Хвилини розпачу”, „О знаю я, багато ще промчить”, “Fiat pox!”, „На вічну пам’ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи”, „Слово, чому ти не твердая криця”, „Давня казка”, переклади з Моріса Верна „Євангеліє” та „Історія і релігія жидів”, полемічна стаття „Не так ті вороги, як добрії люди” – відповідь І. Франкові на його виступ у цьому ж виданні.

Найплідніший період редакторської та видавничої діяльності І. Франка був у „Літературно-науковому вістнику” (ЛНВ), коли він там працював основним редактором першого складу – від 1898 по 1906 роки – до переїзду редакції часопису в Київ у 1907 р., а співпрацював потім ще до 1910 р. Із 1899 р. був головним редактором, із 1903-го – відповідальним редактором; водночас постійно публікував тут проблемно-полемічні та літературно-критичні матеріали, а також поетичні та прозові твори, переклади. Це був найбільш стабільний період у видавничій, редакторській, письменницькій і журналістській діяльності Каменяра, а обсяг праці, що її вклав він у становлення та розвиток „Літературно-наукового вістника”, можна порівняти з діяльністю цілої установи в галузі української культури. І, знов-таки, у перший рік свого редакторства він давав перевагу творам Лесі Українки: „Східна мелодія”, „Мрії”, „Зимова ніч на чужині”, „Жидівська мелодія” („Ти не мій!”), „Порвалася нескінчена розмова”.

1898 р. він друкує в ЛНВ свою блискучу статтю „Леся Українка”, де говорить про неї як „одинокого мужчину на всю соборну Україну, яка не має такого поета, щоб силою і різносторонністю свого таланту зрівнявся б з Лесею Українкою. Найкращі її писання ідейні, вони частина духовної краси, ідейної гармонії, де головний рішучий момент – душа, індивідуальність, чуття поета. Адже вона перша і одинока вміє опанувати широку скалю почувань, від тихого суму до скаженої розпуки і мужнього, гордого прокляття, що є природною реакцією проти

холодної зневіри” і повторює її слова: „Коли ж се минеться? Чи згинем без долі?” [9, 272].

Чому такі, як вони, ставили найвищі завдання, можемо дізнатися із Франкової статті „З останніх десятиліть ХІХ в.”, надрукованої у ЛНВ 1901 р. Оглядаючи українську літературу, що представлялася у „Зорі”, І. Франко стверджував: «Той самий реакційний, тісний, стухлий дух віє всюди по Галичині. Чи візьмемо до рук видання коломийські, чи станіславську „Денницю”, чи чернівецькі публікації,— всюди мертвечина змісту, мова засмічена церковщиною та московщиною, теми далекі від нашого життя і дійсності. Той реакційний дух від старших уділявся і молодіжі» [7, 224].

Наприкінці 1896 р. Каменяр надрукував у „Житі і слові” радикальну статтю про національне питання „З кінцем року”. Так почалася відома полеміка „Між своїми. Епізод із взаємин між галичанами й українцями 1897 р.”, в основному між ним та Лесею Українкою, яка надрукувала відгук та свої міркування у цьому ж часописі. Постулати письменника-галичанина з національного питання до так званих російських українців викликали серед останніх велике пожвавлення, хоча, зрозуміло, неоднакове у різних груп. Радикально налаштовані українці з групи Миколи Міхновського передрукували статтю в Києві окремою брошурою гектографічним способом для пропаганди українського питання. Було й деяке обурення серед тих українських радикалів, котрі визнавали себе насамперед соціалістами, а потім уже українцями. Леся Українка прихильно поставилася до участі українців у російському визвольному русі, зокрема соціал-демократичному, а Франко це заперечував та доводив, що українські сили потрібні перш за все українській справі [11, 229].

У цій статті він писав, що українці й галичани живуть, немов під обухом, хоча не лише під чужинним тиском, більше – під почуттям власної безсилості, власного розладу. Серед верхів та інтелігенції панує лакейське прислужництво, що безсоромно в масці політичного практицизму тягнеться до посад та авансів. Само собою зрозуміло, зазначає І. Франко, найстрашніше те, що

в народі хочуть задушити решту морального почуття, струїти сумління підростаючих поколінь, зламати все, що могло б бути на перешкоді темним силам, а натомість „угрунтувати – бачиться на віки вічні – панування облуди і кривди людської”. Каменяр робить виклик реакційності будь-якої влади, виступає проти зневіри у власні сили і сили народу, що захитало найкращі характери. Він наголошує, що на Галичину повалило москвофільство, а на Україну – обмосковлення, безнародне народовольство та революційне яacobінство. Для нього головне – мати український національний ідеал і практично працювати для нього на кожному полі життя.

У відповідь Леся Українка писала: українці не сприймають проповіді й повчань у стилі Л. Толстого, а галичани-радикали мало стають під короги визволення. Вона хотіла, щоб І. Франко виступив критиком галичан-радикалів, а не тільки українців під московськими пазурами, хоч він це робив постійно й раніше. Зі слів поетеси можна зрозуміти, що вона не говорить виключно про Україну, бо хоч у ній працювало багато борців і головне – українців за походженням, але вони переважно були людьми без виразної національної свідомості, отже, наголошує вона, такі борці не могли мати національних ідеалів, опертих на історичних прикладах. Леся Українка говорить, що не можна спиратися лише на селянство. На її думку, соціалісти в принципі стають політиками на практиці і називає Желябова. Вона каже, що дивиться на цей стан українства сумніше, ніж Франко, та бажає „здобути” інтелігенцію, бо вийде так, що є над чим працювати, та не буде кому. Вона також за те, щоб здобуті права не послужили переважно інтересам державнопанівної народності, але що і кого розуміти під цим? Бажає, щоб була користь „усьому величезному та розмаїтому складові російської держави”, але всіх визволити одночасно неможливо. Спочатку потрібно визволитися самому.

Поетеса в ролі критика зазначає, що жодна зі статей „Життя і слова” не заслужила честі бути розмноженою, називаючи ворогів Радикальної партії, але мала тріумф серед нових українських

видавців, бо їм ще не вдалося написати щось подібне, як це зробив редактор радикального вісника.

Друкуючи цю полеміку в „Житі і слові”, І. Франко в наступній статті-відповіді, очевидно, не так Лесі Українці, як іншим, хто причетний до української національно-визвольної справи, вкотре повторює думку, що потрібно віднайти український національний ідеал, оснований на тих самих свободолюбних думках. Відповідаючи на закиди поетеси, він вважає, що треба працювати, а не докоряти, та не бачить великої практично виявленої відмінності між українськими радикалами та народовцями „старої дати” (особливо їх молодшим поколінням), з одного, і соціал-демократами – з другого боку. Каменяр бажає бачити на Україні по селах і містах серед мас робітничого людю рух просвітній, національний і політичний, аналогічний радикальному селянському рухові на Галичині. Насамкінець Іван Франко наполягає, що потрібно від українців вимагати більше, ніж від галичан.

Через кілька років після політичної полеміки з І. Франком Леся Українка фактично повторила й визнала слушними, навіть пропагувала всі ці національно скристалізовані постулати Великого Каменяра. Цей, як вона зазначала, „публіцистичний контроверс” між своїми був особливо корисним не лише для неї, а й для всієї читаючої й розуміючої публіки.

Каменяр вважав, що Леся Українка – поет „з Божої ласки”, а вона його – феноменальним робітником пера [6, 58]. З усієї редакції ЛНВ І. Франко для неї був найсимпатичніший [5, 411], і ніколи вона його не переставала поважати [5, 413].

1899 р. І. Франко друкує в ЛНВ її поезії: „На спомин І. Котляревського” („У кожного людю, у кожній країні”), „У пустині”, „Весна зимова”.

Того ж року восени у Львові виходить її друга збірка віршів „Думи і мрії”, у підготовці якої брали участь І. Франко і В. Гнатюк, на той час – член редколегії ЛНВ. Книжка вийшла заходом „Українсько-руської видавничої спілки”, громадської видавничої організації, яку вони заснували 1898 р. у Львові.

Готувалася книжка до друку в кінці весни і влітку 1899 р. Леся Українка перебувала тоді на лікуванні в Берліні, а з липня – у Києві та Гадячі на Полтавщині, вела з В. Гнатюком листування, сама впорядковувала збірку, вичитувала верстку. Ця збірка мала певну хронологічну послідовність. Там, де з художніх міркувань хронологічна лінія не збережена, поетеса під віршем вказувала тільки рік написання.

Тут містилися: цикл „Мелодії” (1893–1894) – „Нічка тиха і темна була”, „Не співайте мені сеї пісні”, „Горить моє серце”, „Знов весна і знов надії”, „Дивлюсь я на ясні зорі”, „Стояла я і слухала весну”, „Хотіла б я піснею стати”, „Перемога”, „До музи”, „То була тиха ніч чарівниці”, „Давня весна”, „У чорну хмару зібралася туга моя”; цикл „Невільничі пісні” (1895–1896) – „Мати-невільниця”, „І все-таки до тебе думка лине”, „Ворогам”, „Північні думи”, „До товаришів”, „Поет під час облоги”, „Товаришці на спомин”, „Грішниця”, „Хвилина розпачу”, „О знаю я, багато ще промчить”, „Ангел помсти”, „Fiat pox!”, „На вічну пам’ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи”, „Слово, чому ти не твердая криця”; цикл „Відгуки” (1896–1899) – „Відгуки”, „Жидівська мелодія”, „Ave regina!”, „To be or not to be?”; цикл „З пропащих років” – „До товариша”, „Як дитиною бувало”, „Романс”; цикл „Кримські відгуки” – „Імпровізація”, „Уривки з листа”, „Східна мелодія”, „Мрії”, „Зимова ніч на чужині”, „Іфігенія в Тавриді”, „Весна зимова”, „Порвалася нескінчена розмова”, „У пустині”, „На столітній ювілей української літератури”, „Зоря поезії”, „Поворіт”, „Забута тінь”.

На творчий ювілей І. Франка за гроші, зібрані молоддю, видано альманах „Привіт д-ру Івану Франку в 25-літній ювілей літературної його діяльності”. У збірнику надруковано присвяти І. Франкові од Лесі Українки „Товаришці на спомин” та „Поет під час облоги”, а також І. Тобілевича (перший акт драматичних картин „Понад Дніпром”), Наталі Кобринської („Чудовище”), Б. Грінченка (оповідання „Дзвоник”), А. Кримського (переклади

„З арабських поетів”), Уляни Кравченко („Сонети”), К. Попович („Колись і нині”) та ін.

1900 р. І. Франко друкує в ЛНВ у перекладі Лесі Українки „Неминучу” М. Метерлінка, „Атта Троль. Сон літньої ночі” Г. Гейне, її оригінальні твори „Як Ізраель діставсь” і „Єреміє, зловісний пророче”.

1901 р. в ЛНВ з’являється оповідання „Над морем”, цикл із шести поезій „Ритми”: „Де поділися ви, голоснії слова”, „Чи тільки ж блискавицями літати”, „Якби оті проміння золоті”, „Хотіла б я уплисти за водою”, „Ні! Я покорити її не здолаю”, „Якби вся кров уплинула отак”.

1902 р. в ЛНВ друкуються вірші: „Ein Lied ohne Klang”, „Свята ніч”, „Ви щасливі, пречистії зорі”, „Талого снігу платочки сивенькіі”, а також драматична поема „Одержима”, про яку Леся Українка повідомляла І. Франкові 31 грудня (13 січня 1903 р.): „...я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогеї. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я б теж могла відповісти: Я з цього створила драму” [3, 654].

Цікавим виданням також були „Акорди” – антологія української лірики від смерті Шевченка до 1903 р., упорядкована І. Франком. Книжка дає можливість відчувати літературну атмосферу другої половини ХІХ століття, зануритися в неї, проїнятися її настроєм, увійти в світ образів і понять, якими жили тоді люди. До антології було введено чимало імен, котрі сьогодні майже не відомі літературознавцям. І. Франко в листі до чеського публіциста А. Черного писав, що цю книжку не допускають у Московщину, до студентів, які вивчали українську літературу, бо її зміст не узгоджувався з тим класово-соціологічним підходом, який так довго насаджувався у нашому літературознавстві й критиці. „Акорди” підкреслюють героїчне напруження, перемогу над скорботним і маловірним духом, над життєвими обставинами і добою [2, 491].

Саме тут І. Франко друкує десять віршів Лесі Українки: „Contra spem spero!”, „Горить моє серце”, „Тиша в морі”, „Останні квіти”, „Хотіла б я уплисти за водою”, „Жидівська мелодія”, „Зимова ніч на чужині”, „Ein Lied ohne Klang”.

Цього ж року в ЛНВ оприлюднюються її „Осінні співи”: „До Lady L. W”. („Ти, як осінь, умреш, розіллешся слізьми”), „Осінь” („Рветься осінь руками кривавими”), „Осінні квітки”, „Плач Єремі”.

Отже, І. Франко був першим, хто допоміг „вийти в люди” Лесі Українці, друкуючи її талановиті твори.

Література

1. Архів ІЛ ім. Т. Шевченка НАНУ, ВР.– Фонд. 3.– 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1873 та ін.
2. Зеров М. К. Твори: У 2 т.– К.: Дніпро, 1990.– Т. 2.– 601 с.
3. Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості.– Луцьк: Волин. обл. друк., 2006.– 926 с.
4. Маковей О. Записник // ЦДІА України. Львів, ф. 362, оп. 1, спр. 103, арк. 69.
5. Українка Леся. Зібр. тв.: У 12 т.– К.: Наук. думка, 1978.– Т. 10.– 542 с.
6. Українка Леся. Зібр. тв.: У 12 т.– К.: Наук. думка, 1978.– Т. 12.– 694 с.
7. Франко І. Вибр. тв.: У 3 т.– Дрогобич: Коло, 2005.– Т. 3.– 688 с.
8. Франко І. Зібр. тв.: У 50 т.– К.: Наук. думка, 1981.– Т. 29.– 663 с.
9. Франко І. Зібр. тв.: У 50 т.– К.: Наук. думка, 1981.– Т. 31.– 595 с.
10. Франко І. Зібр. тв.: У 50 т.– К.: Наук. думка, 1986.– Т. 48.– 767 с.
11. Франко І. Мозаїка.– Л.: Каменяр, 2002.– 432 с.

Vasylenko M. Iwan Franko, the Pioneer Publisher of the Lesya Ukrainka's Poetry.

The article reveals the figure of publisher, redactor of Lesya Ukrainka's poetic works in XIX–XX centuries Iwan Franko.

Key words: redaction, publisher, magazine, politics, poetic, works.